

XALQARO BANK TIZIMINING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISH BOSQICHLARI

Ilmiy rahbar: Muxammadiyev Kamoliddin

Samarqand Iqtisodiyot va Servis insitituti

Bank-Moliya xizmatlari fakulteti

Yuldashev Suxrob

SamISI, Bank-Moliya xizmatlari fakulteti talabasi

Annotatsiya. Mazkur maqolada xalqaro bank tizimining vujudga kelishi, tarixiy shakllanish jarayoni hamda uning rivojlanish bosqichlari ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Shuningdek, xalqaro moliyaviy integratsiya, bank kapitalining globallashuvi va zamonaviy xalqaro bank faoliyatining o'ziga xos xususiyatlari yoritib beriladi.

Kalit so'zlar: xalqaro bank tizimi, globallashuv, moliya bozorlari, transmilliy banklar, xalqaro moliya institutlari.

Abstract. This article provides a scientific and theoretical analysis of the emergence of the international banking system, its historical formation process, and stages of development. In addition, issues of international financial integration, globalization of banking capital, and the distinctive features of modern international banking activities are examined.

Keywords: international banking system, globalization, financial markets, transnational banks, international financial institutions.

Аннотация. В данной статье с научно-теоретической точки зрения анализируются процессы возникновения международной банковской системы, её исторического формирования и этапы развития. Кроме того, рассматриваются вопросы международной финансовой интеграции, глобализации банковского капитала и особенности современной деятельности международных банков.

Ключевые слова: международная банковская система, глобализация, финансовые рынки, транснациональные банки, международные финансовые институты.

Kirish.

Jahon xo'jaligining globallasuvi, xalqaro savdo va kapital harakatining kengayishi xalqaro bank tizimining shakllanishi va rivojlanishini taqozo etdi. Xalqaro bank tizimi bugungi kunda jahon moliya tizimining muhim tarkibiy qismi bo'lib, davlatlararo moliyaviy munosabatlarni muvofiqlashtirishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu tizimning rivojlanishi tarixiy jarayonlar, iqtisodiy integratsiya va texnologik taraqqiyot bilan chambarchas bog'liqdir.

Xalqaro bank tizimining mohiyati.

Xalqaro bank tizimi ' bu turli mamlakatlarda faoliyat yurituvchi banklar, xalqaro moliya institutlari va moliyaviy bozorlar o'rtasidagi barqaror moliyaviy munosabatlar majmuidir. U quyidagi funksiyalarni bajaradi: xalqaro hisob-kitoblarni amalga oshirish kapitalning xalqaro harakatini ta'minlashinvestitsiya jarayonlarini moliyalashtirish;

valyuta bozorlarida barqarorlikni saqlash.

Xalqaro bank tizimining shakllanish bosqichlari

1. Dastlabki shakllanish bosqichi (XVI–XIX asrlar)

Xalqaro bank tizimining ilk elementlari savdo-bank kapitalining rivojlanishi bilan bog'liq. Yevropada savdo yo'llarining kengayishi natijasida bank uylari va veksel operatsiyalari paydo bo'ldi. Bu davrda banklar asosan xalqaro savdoni moliyalashtirish bilan shug'ullangan.

2. Sanoat inqilobi va bank kapitalining kengayishi (XIX asr oxiri – XX asr boshlarida)

Sanoatlashuv jarayoni bank tizimining rivojlanishini tezlashtirdi. Yirik banklar xorijiy filiallar ochib, kapital eksporti bilan shug'ullana boshladilar. Shu davrda xalqaro kredit munosabatlari shakllandi va banklar iqtisodiy rivojlanishning muhim drayveriga aylandi.

3. Urushlar oralig'i va Bretton-Vuds tizimi (XX asr o'rtalari) Ikkinchi jahon urushidan so'ng xalqaro moliya tizimini tartibga solish zarurati tug'ildi. Natijada Xalqaro Valyuta Jamg'armasi va Jahon banki tashkil etildi. Bu institutlar xalqaro bank tizimining institutsional asosini mustahkamladi.

4. Globallashuv va moliya bozorlarining integratsiyasi (XX asr oxiri) Axborot texnologiyalarining rivojlanishi, kapital bozorlarining erkinlashuvi transmilliy banklarning kuchayishiga olib keldi. Xalqaro banklar global moliyaviy operatsiyalarni amalga oshira boshladi, bu esa moliya bozorlarining o'zaro bog'liqligini kuchaytirdi.

5. Zamonaviy bosqich (XXI asr)

Hozirgi bosqichda xalqaro bank tizimi raqamli texnologiyalar, elektron to'lov tizimlari va moliyaviy innovatsiyalar bilan tavsiflanadi. Shu bilan birga, global moliyaviy inqirozlar bank faoliyatini qat'iy tartibga solish zaruratini yuzaga chiqardi.

Xulosa. Xalqaro bank tizimi uzoq tarixiy rivojlanish jarayonida shakllanib, bugungi kunda jahon iqtisodiyotining ajralmas qismiga aylandi. Uning rivojlanish bosqichlari iqtisodiy integratsiya, texnologik taraqqiyot va global moliyaviy ehtiyojlar bilan belgilanadi. Kelajakda xalqaro bank tizimining barqarorligi innovatsiyalar va samarali tartibga solish mexanizmlariga bog'liq bo'ladi.

ADABIYOTLAR

1.Radjapov K., Erkayeva B. *Xalqaro globallashuv va institutsional islohotlar sharoitida bank tizimini barqarorligini oshirish mexanizmlari.* Yashil Iqtisodiyot va Taraqqiyot jurnali, 2024.

2.Hamroyev X. *Iqtisodiyotni modernizatsiyalash jarayonida bank tizimi islohotlari va boshqarish strategiyalari.* Green Economy and Development, 2025.

3.History of Uzbekistan's Relations with International Financial Institutions (1991–2021) – bu tadqiqot O'zbekistonning xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorligi hamda bank tizimini xalqaro bank tizimiga moslashtirish jarayonini yoritadi.

4.Особенности и задачи международных финансовых институтов и банков — xalqaro moliya institutlari va banklar tarixi, funksiyalari va Bretton-Vud tizimi tashkil etilishi bo'yicha tarixiy ma'lumotlarni beradi.

5.Базельские соглашения (Basel standards) — banklararo va xalqaro bank tartib-qoida va standartlarining rivojlanishiga oid manba, bank tizimini global moliyaviy tartibga solish nuqtai nazaridan muhim.

6.O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki tarixi ' milliy bank tizimi va uning xalqaro moliyaviy bozorga integratsiyasi bo'yicha ma'lumotlar.

7.O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI BANK TIZIMI VA UNING TARKIBI ' bank tizimi tuzilishi va ularning xalqaro moliya institutlari bilan aloqalari haqida ilmiy maqola.